

OKRESNÍ KNIHOVNA V HRADCI KRÁLOVÉ

V Ý R O Č N Í Z P R Á V A
O ČINNOSTI OKRESNÍ KNIHOVNY V HRADCI KRÁLOVÉ
ZA ROK 2002

Hradec Králové, leden 2003

Obsah

	strana:
I. Celkové hodnocení	3-4
II. Služby.....	5-9
1. Výpůjční služby	5
2. Specializované a informační služby	5-6
3. Služby v regionu; metodická činnost; síť veřejných knihoven okresu	6-8
4. Kulturně vzdělávací akce pro veřejnost	8-9
III. Knihovní fondy.....	10
IV. Organizace a řízení.....	11-14
1. Řízení	11-12
2. Finanční hospodaření	12-13
3. Pracovní síly; vzdělávání pracovníků	13
4. Údržba a technické zabezpečení	14

Přílohy:

č.1 Služby – statistický přehled výsledků.....	15
č.2 Knihovní fondy – statistický přehled výsledků.....	16
č.3 Základní ekonomické ukazatele.....	17-18
č.4 Analýza nákladových položek.....	19-22
č.5 Analýza příjmových položek	23-24
č.6 Přehled o fondech.....	25
č.7 Přehled o stavu majetku k 31.12.2002.....	26
č.8 Srovnávací přehled nákladů a příjmů v období 1999-2002.....	27
č.9 Dotace na výkon regionálních funkcí.....	28

I. CELKOVÉ HODNOCENÍ

Nejzávažnějším faktorem, který ovlivnil činnost Okresní knihovny v roce 2002, byl nový knihovní zákon č. 257/2001 Sb., platný od 1.1.2002. Vyplynul z něj pro nás úkol zajistit **registraci všech 104 knihoven okresu na Ministerstvu kultury ČR**, aby po splnění této základní povinnosti mohly využívat pozitiv, plynoucích ze statutu veřejné knihovny. V této věci jsme uskutečnili rozsáhlou písemnou i osobní informační kampaň směrem ke zřizovatelům knihoven a zpracovali pro ně vzory zřizovacích listin a knihovních řádů, potřebných k registraci.

Ze zákona vyplynuly také změny v organizaci regionálních funkcí knihoven: naše práce pro veřejné knihovny okresu je od tohoto roku založena na **pověření krajskou knihovnou** na základě smlouvy z 29.1.2002, která bude každoročně obnovována.

Nový knihovní zákon přinesl i podstatné **rozšíření** našich povinností v souvislosti s **revizí knihovních fondů** (cca 20 knihoven ročně).

Vedle postupného uplatňování nového knihovního zákona v praxi byla pro nás stejně významná a náročná příprava transformace systému veřejných knihoven v regionu, zejména **přechodu Okresní knihovny do zřizovatelské pravomoci města Hradec Králové** podle zákona č. 290/2002 Sb. V té věci proběhla jednání se zástupci města, připravovali jsme podklady pro zasedání zastupitelstva, návrh rozpočtu pro rok 2003 a návrh nové zřizovací listiny, která byla schválena zastupitelstvem 17.12.2002. Podle ní město zřizuje od 1.1.2003 příspěvkovou organizaci **Knihovna města Hradce Králové**.

K převodu majetku ze státu na město jsme doplňovali a upřesňovali dokumentaci nemovitostí. Protokol o **předání a převzetí majetku státu**, se kterým hospodařila Okresní knihovna, byl podepsán 20.12.2002 a nabyl účinnosti dnem 1.1.2003.

Zřizovatele knihoven v okrese jsme písemně i v osobních jednáních informovali o podstatných **změnách ve financování regionálních funkcí a jejich rozsahu** od 1.1.2003. Dosavadní finanční podpora obecních knihoven je podle nařízení vlády č. 288/2002 redukována na metodickou pomoc a výměnné fondy; odpadne financován mezd a běžných knihovních fondů. Se zřizovateli dosavadních střediskových knihoven jsme se dohodli na zachování střediskové organizace práce s výměnnými fondy na smluvním základě.

Podrobněji o všech výše uvedených skutečnostech - viz kapitulu II., oddíl 3. Služby v regionu, a kapitulu IV., oddíl 1. Řízení.

V průběhu hodnoceného období došlo ke značnému **poklesu ukazatelů výpůjčních služeb** – registrovaných čtenářů, výpůjček i návštěv (viz kapitulu II., oddíl 1. *Výpůjční služby a přílohu č. 1 Služby*). K poklesu došlo přesto, že jsme akce pro veřejnost – a zejména akce pro děti, které obvykle vedou k novým přihláškám do knihovny – ve srovnání s předchozím rokem značně zintenzivnili. Příčinou může být několik faktorů: zvýšení poplatků v roce 2001, snížení počtu odebíraných časopisů z úsporných důvodů, odlišně nastavená kritéria v počítačové statistice čtenářů (oproti dosavadní manuální statistice), celkový pokles dětské populace, snižování počtu obyvatel města a konečně i pokles zájmu o četbu obecně.

Pozitivní je naopak **rozšíření kulturně-vzdělávací činnosti** knihovny (viz kapitulu II., oddíl 4. *Kulturně-vzdělávací akce pro veřejnost a přílohu č. 1 Služby*).

Ke **zkvalitnění informačních služeb** přispělo zvládnutí rutinního provozu internetových terminálů a on-line katalogů v osmi pobočkách, změna internetového providera v ústředí a zvýšení kapacity mikrovlnného připojení ze 64 Kbps na 1 Mbps, další rozšíření databází knihovny retrokonverzí katalogů, včetně konverze kartotéky regionálních osobností do počítačové podoby a její propojení s databází „authority“, příprava automatizace výpůjčního protokolu v dalších půjčovnách atd. Rozhodující význam pro nejbližší budoucnost měly také přípravy na výměnu automatizovaného knihovního systému: opuštění programu KP-SYS (pracuje v prostředí MS-DOS, jeho vývoj byl zastaven) a instalace programu CLAVIUS/SQL, pracujícího ve windows a umožňujícího přímé interaktivní spojení uživatelů s databázemi knihovny na internetu.

Činnost knihovny byla negativně ovlivněna **nedostatkem financí k pokrytí provozních a mzdových nákladů** (včetně nejistoty ohledně zvýšení mzdového limitu), což vedlo k výraznému snížení prostředků na nákup knihovního fondu a nakonec i nepatrně zápornému hospodářskému výsledku cca – 58 000,- Kč (*podrobněji viz kapitulu IV., oddíl 2. Finanční hospodaření a přílohy č. 3 až 9*).

Problém zcela nevyřešilo ani získání 400 000,- Kč z **dotace Ministerstva kultury ČR** na regionální funkce (300 000,- Kč na nákup výměnných fondů, 100 000,- na počítačovou techniku a vzdělávání). Projekty obecních knihoven, které jsme zpracovali, byly dotovány částkou 223 000,- Kč z programu VISK 3. Dotace tedy činily **celkem 623 000,- Kč**.

K **nejdůležitějším akcím** roku 2002, **zaměřeným na zkvalitnění služeb** Okresní knihovny i dalších veřejných knihoven okresu, patřily:

- ◆ změny interiéru a vymalování pobočky Slezské Předměstí;
- ◆ kompletní dokončení rekonstrukce interiéru půjčovny hudebního oddělení;
- ◆ zajištění rychlejšího a levnějšího připojení k internetu;
- ◆ zpracování dvaceti projektů a žádostí o granty, které umožní rozšířit programové a počítačové vybavení obecních knihoven a propojit pobočky Okresní knihovny s ústředním prostřednictvím mikrovlnné sítě HKLibNet;
- ◆ aktualizace a revize výměnných knihovních fondů ve střediskových knihovnách a jejich postupné ukládání do počítačů;
- ◆ přípravy automatizace výpůjčního protokolu v dalších půjčovnách Okresní knihovny a v obecních knihovnách;
- ◆ akce pro dětské čtenáře, zejména Noc s Andersenem a soutěže Já a moje město, Webík aj.
- ◆ cyklus literárních čajů o páté, včetně výstavy švýcarské frankofonní literatury;
- ◆ akce knihoven spojené s kampaní Březen- měsíc internetu;
- ◆ organizační příprava instalace nového automatizovaného knihovního systému.

Přetrvává dlouhodobý **problém knihovny** – nedostatečné prostory ústřední půjčovny, informačního střediska a hudebního oddělení. Limituje nejen přímou dostupnost knihovního fondu, ale též možnost instalovat potřebné množství počítačových terminálů pro veřejnost.

Analýza prostorových kapacit knihovny zpracovaná v roce 1999 poukazuje k následujícímu řešení:

a) získat v centru města nové prostory pro ústřední půjčovnu a související služby (informační středisko, studovnu a čítárnu), rozšířené o dětské oddělení;

b) do uvolněných prostor v čp.177 přestěhovat stávající hudební oddělení a dům čp.620 uvolnit k jinému využití či prodeji.

II. SLUŽBY (viz též příloha č.1)

1. Výpůjční služby

Počet výpůjček činil celkem **860 042**; z toho 74,4% literatura pro dospělé, 20,9% literatura pro děti a 4,7% představují výpůjčky hudebních dokumentů. Pozitivní je vysoký podíl naučné literatury jak u výpůjček literatury pro dospělé (40,2%), tak v případě výpůjček literatury pro děti (40,8%). Ve srovnání s rokem 2001 ubylo 47 172 výpůjček.

Obrat knihovního fondu dosáhl v průměru **1,38** výpůjček na jednu knihovní jednotku. Ze záložních skladů mimo město bylo dovezeno 2 284 knih; od listopadu 2002 se pro literaturu do Starých Nechanic a Dolního Přímu jezdí dvakrát týdně.

V roce 2002 se zaregistrovalo **14 049 čtenářů**, z toho 10 667 dospělých (75,9%) a 3 382 dětí (24,1%). Celkový počet registrovaných čtenářů klesl proti předchozímu roku o 886; výraznější byl pokles u dospělých (602), menší u dětí do 15 let (284).

Registrovaní čtenáři představují 14,3% z celkového počtu 98 163 obyvatel Hradce Králové. U dětí je poměr příznivější: 23,3% z celkového počtu 14 524 dětí ve věku 1-14 let.

Protože si podle anonymního dotazníkového průzkumu plných 60% registrovaných čtenářů půjčuje nejen pro sebe, ale též další členy rodiny, přátele aj., je **skutečný počet uživatelů** výpůjčních služeb mnohem vyšší: cca **22 500**. K tomu je ovšem nutno připočítat neregistrované uživatele informačních služeb, které statistika nevykazuje, a neregistrované účastníky kulturně-vzdělávacích akcí knihovny.

Návštěvnost dosáhla **159 730** individuálních návštěv; je o 8 396 nižší než v roce 2001. Jde však pouze o návštěvy ve výpůjčních službách; údaj nezahrnuje informační služby (respektive kontakty) a návštěvy akcí pro děti nebo dospělé. Např. jen akcí pro dětské kolektivy se zúčastnilo 4 851 dětí.

Index poklesu všech tří základních statistických ukazatelů je téměř shodný: 94,8 výpůjčky, 94,1 registrovaní čtenáři a 95,0 návštěvnost.

V rámci **meziknihovní výpůjční služby** jsme vyřídili celkem **152 žádank**. Z naší knihovny bylo vyžádáno 101 dokumentů (z toho jsme mohli kladně vyřídit 71 žádostí), naopak pro naše čtenáře jsme z jiných knihoven vyžádali 51 dokumentů (kladně vyřízeno 31).

2. Specializované a informační služby

Zvuková knihovna pro nevidomé půjčila 7 878 zvukových knih (což představuje 56 021 kazet) 245 klientům z východočeského regionu, větší část formou zásilkové služby. V průběhu roku bylo zaznamenáno 2 707 osobních návštěv nevidomých.

Do fondu přibylo 118 titulů zvukových knih (685 kazet). Zvuková knihovna spolupracuje s Tyfloservisem a Tyflocentrem v Hradci Králové a formou studentských exkurzí s katedrou speciální pedagogiky místní univerzity.

Sponzorský dar 5 000,- Kč byl použit na nákup nových obalů pro zásilkovou službu.

Hudební oddělení mělo 1 189 uživatelů, kteří si zde vypůjčili k prezenčnímu využití či absenčně 41 711 knih, časopisů, hudebnin, klasických gramodesek, CD, kazet a CD-ROMů. Zaregistrováno bylo 16 466 návštěv.

V průběhu 1. pololetí jsme uskutečnili druhou etapu rekonstrukce interiéru půjčovny a vybavili ji kompletně nábytkem firmy INTEBO.

Od 1.6.2002 nabízí hudební oddělení novým uživatelům vedle osobní instruktáže také zvukového průvodce službami, včetně informací o práci s počítačovými katalogy (na walkmanu). Zahájili jsme digitalizaci lístkového katalogu klasických gramodesek. V přístupových prostorách oddělení bylo instalováno 8 výstav.

Hudební oddělení mělo největší podíl na přípravě a realizaci **celostátního semináře hudebních knihoven** „Využití multimediálních databází“ 12.-14. listopadu 2002 (ve spolupráci s Národní knihovnou a SKIP).

Poslechové studio navštívilo 2 002 klientů, z toho 706 individuálně a 1 296 v kolektivech; prezenčně zde využili 6 370 audiovizuálních dokumentů. Studio připravilo 79 hudebně výchovných pořadů a jiných akcí, z toho 11 externích.

Informační pracoviště hudebního oddělení půjčilo absenčně i prezenčně celkem 937 titulů na CD-ROM a zaregistrovalo 808 návštěvníků; z toho 490 využilo internetový terminál. Fond CD-ROM je průběžně představován jak na webových stránkách knihovny, tak ve formě tiskových soupisů. K využití internetu a databází Ebsco, ProQuest, Anopress, KnowEurope a ČNB zde bylo realizováno 59 individuálních i kolektivních instruktáží.

Informační středisko navštívilo 1 200 klientů, kteří si vypůjčili 4 069 dokumentů, většinou k prezenčnímu studiu. Proběhlo zde 23 školení k využití internetu, 1 odborná konzultace a 5 exkurzí; 712 návštěvníků využilo internetové terminály střediska a sousední čítárny.

Dosavadní nabídku plnotextových databází jsme rozšířili o informační zdroj Evropské unie KnowEurope. Do počítačové databáze bylo z klasické kartotéky konvertováno a uloženo 1230 regionálních osobností.

Publikační činnost:

Vydali jsme „Přehled činnosti veřejných knihoven okresu Hradec Králové v roce 2001“ a „Kulturní kalendář na rok 2003“.

Vedle toho jsme pro naše uživatele sestavili několik praktických seznamů internetových adres (region, neziskový sektor, státní správa, hromadné sdělovací prostředky) a manuál k jednotné informační bráně. Průběžně zpracováváme tiskové výstupy z našich vlastních databází (novinky naučné literatury, soupisy audiovizuálních dokumentů apod.).

3. Služby v regionu; metodická činnost; síť veřejných knihoven okresu

Středisková knihovna připravila pro přidružené knihovny královéhradeckého střediskového obvodu 66, pro další místní knihovny okresu 5 a pro okrajové pobočky Okresní knihovny 26, tj. celkem 97 výměnných souborů, které obsahovaly celkem 9 214 knihovních jednotek.

Od 2. čtvrtletí zde probíhala rozsáhlá aktualizace a revize výměnného fondu. Středisko jsme vybavili počítačovou technikou a byla zahájena retrokonverze výměnného fondu do počítačové podoby s cílem co nejdříve automatizovat agendu cirkulace výměnných souborů.

Metodická pomoc knihovnám regionu se soustředila na postupné **uvádění nového knihovního zákona do praxe knihoven** tak, aby po splnění základních povinností (registrace) mohly využívat pozitiv, plynoucích ze statutu veřejné knihovny.

Naše práce spočívala v opakované informační kampani směrem ke knihovnám a obcím jako jejich zřizovatelům, písemně i cestou osobních jednání. Zpracovali jsme **vzory zákonem požadovaných dokumentů** - zřizovacích listin, knihovních řádů včetně ceníků služeb a směrnic pro ochranu osobních údajů - a předali je obecním úřadům a knihovnám v písemné i elektronické formě. S ohledem na počet veřejných knihoven okresu (103) se jednalo o úkol náročný (*podrobněji viz kapitolu IV., oddíl 1. Řízení*). Dodnes se podařilo zaregistrovat na Ministerstvu kultury ČR 71 veřejných knihoven okresu Hradec Králové.

Z nového zákona vyplývá i další náročný požadavek: **revize knihovních fondů** do 100 000 svazků v pětiletém cyklu. V konkrétních podmínkách okresu to znamená podílet se na aktualizacích a revizích knihovních fondů ve 20 knihovnách ročně.

V roce 2002 probíhala aktualizace a revize výměnného fondu střediskové knihovny v Hradci Králové, fondů Městské knihovny v Chlumci n.Cidlinou a obecních knihoven v Lejšovce, Libřicích, Barchově, Těchlovicích, Hoříněvsi, Skalici a Jeníkovcích; celkem bylo revidováno 79 514 knihovních jednotek. Pro usnadnění revizí v automatizovaných provozech obecních knihoven jsme z dotace MK ČR zakoupili speciálně upravený scanner.

Stejně závažná pro **budoucnost systému veřejných knihoven okresu** byla příprava **jeho transformace**, související s novým postavením Okresní knihovny od 1.1.2003. Podstatnou změnou je především způsob financování regionálních funkcí a jejich rozsah. Dosavadní finanční podpora obecních knihoven je podle nařízení vlády č. 288/2002 z 29.5.2002 redukována na metodickou pomoc (poradenství, konzultace, vzdělávání, statistika, revize knihovních fondů) a budování výměnných fondů, včetně zajištění cirkulace výměnných souborů. Odpadnou dosavadní příspěvky na mzdy knihovníků a na nákup běžných knihovních fondů z rozpočtu Okresní knihovny.

O těchto skutečnostech jsme s ohledem na přípravu obecních rozpočtů na rok 2003 v dostatečném předstihu informovali statutární zástupce obcí i knihovníky. Se starosty měst jsme projednali také budoucí úlohu dosavadních střediskových knihoven; shodli se na **zachování dosavadní střediskové organizace v práci s výměnnými fondy**. (*Podrobněji viz též kapitola IV., oddíl 1. Řízení*.)

Jako každý rok patřila i v hodnoceném období k naší činnosti v okrese **pomoc při zpracování projektů** obecních knihoven, přihlášených do grantových programů VISK 3 a Obnova venkova. Předcházela jí informační kampaň o uvedených programech zaměřená na obecní úřady. Všech pět projektů podaných do programu VISK 3 na rok 2002 uspělo; dotace v celkové částce 223 000,- Kč byly poskytnuty obcím Nepolisy, Obědovice, Stará Voda, Syrovátka a Těchlovice. Bohužel, v programu Obnova venkova, do kterého letos přihlásilo své projekty devět knihoven, byly příspěvky na internet do obecních knihoven zablokovány rozhodnutím Ministerstva pro místní rozvoj. Koncem roku jsme pomáhali obcím se zpracováním dalších pěti projektů se žádostmi o dotaci z programu VISK 3 na rok 2003 (Třesovice, Smržov, Výrava, Jeníkovice, Hlušice).

Z pověření Ministerstva kultury ČR jsme provedli protokolární **kontrolu realizace projektů** v programu VISK 3 ve 23 knihovnách okresu.

Profesionalizované knihovny:

V průběhu roku jsme zorganizovali šest porad vedoucích střediskových knihoven (9.1., 13.2., 15.3., 5.5., 13.9., 30.10.). Uskutečnili jsme také řadu jednání s jejich zřizovateli (viz výše). Odborná pomoc profesionalizovaným knihovnám se týkala především tvorby a aktualizace webových stránek.

Neprofesionalizované knihovny:

Uspořádali jsme aktiv samostatně pracujících obecních knihoven (16.4.). Konkrétní odbornou pomoc v práci s programem LANius a s internetem jsme poskytli knihovnám v Roudnici, Barchově, Habřině, Černožicích, Kratonohách, Blešně, Lodíně, Praseku, Humburkách, Měníku, Koticích, Dobřenicích, Lejšovce, Lhotě p.Libčany, Libčanech, Libřicích, Novém Městě, Předměřicích, Skalici, Stěžerách, Skřivanech, Syrovátce, Těchlovicích, Urbanicích a Věstarech.

Také školení a semináře (viz kapitola IV., oddíl 3. Pracovní síly, vzdělávání pracovníků) byly věnovány převážně knihovníkům z neprofesionalizovaných knihoven.

Celkem bylo uskutečněno směrem ke knihovnám okresu a jejich zřizovatelům **191 metodických návštěv, 8 porad, 7 školení a 133 rozsáhlejších konzultací.**

4. Kulturně vzdělávací akce pro veřejnost

K prioritám knihovny patří práce s dětskými čtenáři a dospívající mládeží; jim byla určena většina z **286 kulturních a vzdělávacích akcí**: 132 lekcí knihovnicko-informační výchovy, 73 besed, 36 soutěží na pobočkách a čtyři celoměstské („Já a moje město“ k 777. výročí Hradce Králové; výtvarná soutěž o nejlepší kresby k pohádkám B.Němcové; soutěž o nejlepší dětské webové stránky „Webík“; terénní závod s literárními testy „Ptáčkoviny“). Dětem a mládeži patřila i většina z 65 pořadů, uskutečněných v hudebním oddělení.

Tradicí se stává organizačně náročná a oblíbená akce pro dětské čtenáře **Noc s Andersenem**, která letos proběhla v půjčovnách na Moravském Předměstí a na Novém Hradci Králové 22. - 23.3. za účasti 36 dětí.

Výše uvedené akce navštívilo celkem 4 851 dětí (4 016 v odděleních pro děti, 835 v hudebním oddělení).

Tradiční **cyklus literárních čajů o páté**, určený širší veřejnosti, měl v roce 2002 tento program:

- večer poezie Františka Halase v podání Rudolfa Kvíze „Do výšky volím pád“ (22.1.);
- slavnostní prezentace knihy „Historie spolkové činnosti na Hradecku“ (ve spolupráci s Občanským poradenským střediskem 26.2.);
- autorská čtení začínajících literátů „První hradecké čtení“ (29.4., 29.5., 30.9. a 16.12.)
- beseda s PhDr.Helenou Sobkovou nad knihou „Božena Němcová a Zaháň“ ke 140. výročí úmrtí spisovatelky (30.4.);
- přednáška PhDr.Stanislava Bohadla o barokní hudbě „Hudba na zámku Kuksu“ (23.5.);
- beseda se spisovatelkou Marií Kubátovou „Sny pod kloboukem“ (24.9.);
- cestopisné vyprávění F. a S. Čejkových „Island“ (10.12.).

V Okresní knihovně pořádaly své akce také jiné organizace:

- agentura EMMA klavírní koncerty Vladimíra Župana při svíčkách (28.2., 23.5.);
- ICN Praha seminář „Jak napsat žádost o grant do programů Phare a Acces“ (4.4.);
- Centrum pro vědecká studia přednášku „Odkaz dávné Indie dnešku“ (30.5.);
- Agentura Via Perfecta besedu s velvyslancem EU Ramiro Cibrianem (18.6.);
- Svaz knihovníků a informačních pracovníků regionální konferenci (9.4.);
- Občanské poradenské středisko cyklus školení (2.pololetí) aj.

Pro hradeckou **Sjednocenou organizaci nevidomých a slabozrakých** jsme uspořádali externě 11 hudebních pořadů poslechového studia.

V průběhu celostátní akce **Březen- měsíc internetu** byl ve většině knihoven okresu přístup k internetu zdarma. Uspořádali jsme dvě školení pro pracovníky obecních knihoven (*viz kapitola IV., oddíl 3. Pracovní síly; vzdělávání pracovníků*) a několik instruktáží pro veřejnost v hudebním oddělení a v informačním středisku (např. „Senioři, nebojte se internetu“, „Poprvé na internetu“); nabídku využili v překvapivé míře právě senioři. Pro dětské čtenáře jsme Březen- měsíc internetu spojili s akcí „Noc s Andersenem“ (*viz výše*) a letos poprvé také se **soutěží o nejzdařilejší dětské webové stránky „Webík“**. Sestavili jsme a veřejnosti nabídli tiskové příručky „Přehled praktických adres pro uživatele internetu“ a „Seznam užitečných adres pro občana Hradce Králové“.

Velký zájem veřejnosti vzbudila **výstava** „Švýcarská frankofonní literatura“, pořádaná ve spolupráci s UHK a švýcarským velvyslanectvím 18.-29.3. Vernisáže se zúčastnil atašé velvyslanectví pan Maurer.

V půjčovnách bylo instalováno 262 drobných výstavek s aktuální literární aj. tematikou.

Tradiční **Týden knihoven** 7.-12.10. zahrnoval amnestii na sankční poplatky, přihlášky dětských čtenářů zdarma, prezentaci videosnímků o českých knihovnách a burzu plakátů v hudebním oddělení, propagační hepening „Provázkiáda“, dětskou soutěž „Ptáčkoviny“ a oblíbený **knižní bazar** (7.-19.10.), který navštívilo 777 občanů; byly na něm prodány vyřazené knihy za 17 160,- Kč.

III. KNIHOVNÍ FONDY (viz též příloha č.2)

Přírůstek knihovního fondu Okresní knihovny představuje celkem **16 729** knihovních jednotek, z toho 14 731 knih, 329 hudebnin a 1 669 audiovizuálních dokumentů.

Přírůstek výměnného fondu okresu, financovaný ze státní dotace na zajištění regionálních funkcí, činil 2 197 knihovních jednotek; výměnný fond okresu dosáhl 86 823 knihovních jednotek.

Na nákup knih pro Okresní knihovnu jsme vynaložili 1 908 949,40 Kč. Při akvizici jsme maximálně využili slevy (až 30% nákupy přes internet, 25% distribuční firma OPA, 15% knihkupectví Kosmas) a dary. Průměrná pořizovací cena knihy tak klesla oproti minulému roku ze 155,- Kč na 142,- Kč, zatímco průměrná tržní cena se pohybuje na mnohem vyšší úrovni.

V celkovém přírůstku je značný podíl knižních darů (8,7%); zpracováno jich bylo 1 283 z odborové knihovny Okresního úřadu, z pozůstalosti po paní Daně Sokolové, z daru profesora Grosmana, manželů Dospělých, z Rakouského kulturního institutu, z Univerzity Hradec Králové, z nakladatelství Anag a Atlantis a z projektu MK ČR „Česká kniha“. Drobné sponzorské příspěvky ve formě nových knih, CD-ROM nebo předplatného časopisů dostalo hudební oddělení.

Úbytek knihovního fondu představuje **8 500** knihovních jednotek. Ve zpracování úbytku po rozsáhlých revizích a aktualizacích záložních skladišť z minulých let zůstává přesto stále skluz.

V průběhu knižního bazaru 7.-19. 10. jsme darovali cca 2 000 vyřazených knih veřejným knihovnám okresu a povodní poškozené mateřské škole v Tuháni na Litoměřicku; cca 4 000 vyřazených knih bylo prodáno.

Knihovní fond dosáhl k 31. 12. 2002 celkem **624 021** knihovních jednotek.

Od 15. 5. probíhala **aktualizace a revize** knihovního fondu střediskové knihovny, spojená s novým uspořádáním celého fondu. Provedli jsme také aktualizaci a revizi příručních knihoven; záznamy dokumentů z příručních knihoven byly zapsány do počítačové evidence výpůjček.

Zpracování knihovního fondu probíhá ve dvou směrech: průběžné počítačové zpracování přírůstku a retrokonverze generálního katalogu do počítačové podoby. Retrokonverze pokračovala zpětným ukládáním záznamů podle abecedy (po písmeno I), zpracováním map, brožur, signatur B7000-B8000, 50000, 55000, 76000-88000, 160000, 90900-92000, 94000, fondu oddělení pro dospělé na pobočce Nový Hradec Králové, literatury pro děti z fondu ústřední půjčovny a ukládáním záznamů do počítače při zpracování úbytku fondu.

Počet záznamů v elektronickém katalogu v roce 2002 činil 12 136, z toho běžný přírůstek představuje 3 573 titulů, retrokonverze 8 563 titulů. Počítačová databáze obsahovala k 31. 12. celkem 100 398 titulů (450 438 knihovních jednotek).

Dokončili jsme rekatologizaci vybrané části staršího fondu naučné literatury ze skladu Staré Nechanice. Průběžně byla prováděna kontrola databáze autorit a záznamů v elektronickém katalogu.

IV. ORGANIZACE A ŘÍZENÍ. HOSPODAŘENÍ KNIHOVNY

1. Řízení

V souvislosti s novým zákonem č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), platným od 1.1.2002, a se zákonem č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, jsme řešili následující organizační úkoly:

a) Evidence veřejných knihoven okresu

a.1) Všem veřejným knihovnám a jejich zřizovatelům jsme 18.3. zaslali základní informace o jejich povinnostech ze zákona vyplývajících.

a.2) Sestavili jsme vzorový knihovní řád a vzorovou zřizovací listinu a spolu s nimi zaslali 27.5. na obecní úřady a knihovny další materiály, vztahující se k evidenci knihoven na Ministerstvu kultury ČR (návrh ceníku služeb, vzor směrnice o nakládání s osobními údaji aj.)

a.3) Zajistili jsme registraci Okresní knihovny: byla zařazena do národního systému knihoven jako základní knihovna s evidenčním číslem 0258/2002.

b) Změny v systému regionálních funkcí knihoven

b.1) Dne 29.1.2002 jsme uzavřeli smlouvu o pověření výkonem regionálních funkcí v okrese Hradec Králové se Studijní a vědeckou knihovnou, která podle zákona č.257/2001 Sb. garantuje regionální funkce v Královéhradeckém kraji.

b.2) Na základě této smlouvy jsme požádali o posílení finančních prostředků na regionální činnost knihovny: rozhodnutím MK ČR z 6.5.2002 jsme získali dotaci v částce 400 000,- Kč.

b.3) Připravili jsme smlouvu o poskytování regionálních knihovnických služeb se zřizovateli střediskových knihoven a smlouvu o poskytování regionálních knihovnických služeb se zřizovateli obecních knihoven.

c) Příprava transformace knihovny z okresní na městskou

c.1) Připravili jsme podklady pro zasedání zastupitelstva města Hradec Králové 29.1., které schválilo převzetí knihovny do zřizovatelské pravomoci města.

c.2) Projednali jsme s vedoucími střediskových knihoven různé varianty organizace systému veřejných knihoven okresu po 1.1.2003.

c.3) Všem zřizovatelům i knihovnám jsme zaslali informační materiál o současné organizaci knihoven v okrese a návrh na zajištění jejich činnosti po transformaci; obce obdržely konkrétní údaje o nákladech na knihovní fondy a na mzdy knihovníků, o rozsahu pracovních úvazků atd.

c.4) Ve výše uvedené věci proběhla řada jednání se starosty obcí. Ředitel knihovny jednal osobně se všemi zřizovateli střediskových knihoven: všichni souhlasili se zachováním střediskové funkce svých zařízení při budování a cirkulaci výměnných fondů.

c.5) Pro Magistrát města Hradce Králové jsme zpracovali s předstihem návrh rozpočtu knihovny na rok 2003 a návrh nové zřizovací listiny, která byla schválena zastupitelstvem 17. 12. 2002.

c.6) Doplňovali a upřesňovali jsme dokumentaci nemovitostí a připravili jsme protokol o předání a převzetí majetku státu, se kterým hospodařila Okresní knihovna. Protokol byl podepsán 20.12.2002 a nabyl účinnosti dnem 1.1.2003.

Obecní úřady jsme informovali dopisem o možnosti získat dotace pro jejich knihovny. Čtrnácti obcím jsme pak pomáhali zpracovat **projekty a žádosti o dotace** z programů Veřejné informační služby knihoven (VISK 3) a Obnova venkova. Všechny projekty v programu VISK 3 uspěly; celková částka činí 223 000,- Kč. V programu Obnova venkova vydalo Ministerstvo pro místní rozvoj na poslední chvíli pokyn nepřidělovat dotaci knihovnám.

Koncem roku jsme uspořádali seminář starostů a knihovníků k dotačním titulům na rok 2003 a podíleli se na zpracování dalších pěti projektů k vybavení obecních knihoven počítači a připojení na internet.

Do grantového programu VISK 3 jsme přihlásili také vlastní **projekt „HKLibNet – mikrovlnné propojení poboček a ústředí Knihovny města Hradce Králové“**.

Uzavřeli jsme smlouvu o **právním zastupování** knihovny **při vymáhání pohledávek** s advokátní kanceláří JUDr. Kohouta. Toto opatření významně pomohlo v řešení problému dlouhodobě nevrácených výpůjček.

Dubnová **prověrka bezpečnosti a ochrany zdraví při práci** inspektorem z odborového ústředí neshledala v knihovně závažnější nedostatky.

Naši činnost jsme **propagovali** v regionálním tisku, rozhlasu a televizi a publikovali o ní články v odborných časopisech (Čtenář, Národní knihovna, U nás, Hudební výchova, Ikaros).

2. Finanční hospodaření (viz též přílohy 3 až 9)

Pro rok 2002 byl schválen **příspěvek zřizovatele na provoz** v částce 19 560 000,- Kč; v prosinci byl zvýšen o 250 000,- Kč na **19 810 000,- Kč**.

Nárůst příspěvku oproti minulému roku nestačil pokrýt narůstající režijní náklady na elektrickou energii, plyn, výkony spojů, odpisy a zejména náklady na mzdy, včetně zdravotního a sociálního pojištění.

Celkové zvýšení příspěvku na provoz oproti roku 2001 činilo 1 041 000,- Kč. Náklady na mzdy související s nařízením vlády č. 66/2002 z 11.2.2002 a s obligatorními posuny v platových stupních však vzrostly o 1 032 000,- Kč, náklady na sociální a zdravotní pojištění o 359 000,- Kč. Rovněž náklady na elektrickou energii, plyn, výkony spojů a odpisy byly ve srovnání se skutečností předchozího roku o 238 000,- Kč vyšší.

Přesto, že jsme se situaci snažili řešit snížením částky na nákup knihovního fondu (viz přílohu č.8 – *Srovnávací přehled nákladů a příjmů 1999-2002*), byla v hospodaření knihovny za rok 2002 vykázána ztráta ve výši **57 623,54 Kč**; tento **záporný hospodářský výsledek** bude pokryt z rezervního fondu.

Celkové příjmy jsou přibližně na úrovni předcházejícího roku. Zatímco tržby za vlastní výkony stouply o 54 000,- Kč, klesly příjmy z termínovaného vkladu.

Prostředky získané v průběhu hodnoceného období z **dotací Ministerstva kultury ČR** směřovaly buď přímo obecním knihovnám nebo zprostředkovaně Okresní knihovně na její regionální služby knihovnám okresu. V prvním případě to bylo 223 000,- Kč z programu VISK 3 (viz kapitola II., oddíl 3. Služby v regionu), v druhém případě 400 000,- Kč z vládního programu financování regionálních funkcí veřejných knihoven (viz kapitola IV., oddíl 1. Řízení); **celkem 623 000,- Kč.**

3. Pracovní síly; vzdělávání pracovníků

Přepočtený **stav pracovních sil** dosáhl **68,7** (plánováno 70).

Původní limit na mzdové prostředky 9 414 000,- Kč byl nedostačující a protože naše žádost o jeho zvýšení nebyla delší dobu vyřízena, stav pracovních sil jsme přechodně snížili. Souhlas se zvýšením limitu na 9 795 000,- Kč došel z MF ČR až v červenci 2002.

Pracovní kapacity nahrazuje a doplňuje **5 zaměstnanců ve výkonu civilní služby.**

V souvislosti s úpravou mzdových tarifů, platnou od 1.3.2002, se zvýšila **průměrná měsíční mzda** v knihovně na 11 459,- Kč (v roce 2001 činila 10 021,- Kč).

Komplikovaná byla situace v **personálním obsazení některých půjčoven** po odchodu dosavadní vedoucí pobočky ve Formánkově ulici Zdenky Čiháčkové a pracovnice pobočky v Mašovicích Věry Bohuslavové do důchodu. Do funkce vedoucí pobočky byla jmenována Zdena Horská, pracovnice dětského oddělení.

Zajištění provozu půjčoven ztížila také dlouhodobá nemoc vedoucí ústřední půjčovny a vedoucí pobočky na Slezském Předměstí, stejně jako odchod jedné z pracovnic ústřední půjčovny (rizikové těhotenství).

Zvyšování kvalifikace zaměstnanců Okresní knihovny i ostatních knihoven v okrese Hradec Králové bylo zaměřeno na zvládnutí nových informačních technologií. Uspořádali jsme školení o internetu pro začátečníky (19.2.) a burzu internetových zkušeností pro pokročilé (27.2.); k této akci jsme zpracovali desetistránkový metodický materiál. Společně se Studijní vědeckou knihovnou v Hradci Králové jsme připravili seminář „Úvod do práce s počítačem“ (4.9.) a zkrácený čtyřdenní kurz ECDL pro 18 knihovníků okresu.

Individuální školení o systému LANius a tvorbě webových stránek probíhala v některých obecních a městských knihovnách. Dvě knihovnice absolvovaly půlroční kurz ECDL v krajském vzdělávacím středisku SVK.

Ve spolupráci se Svazem knihovníků a informačních pracovníků jsme uspořádali seminář „Ochrana knihovních fondů před zcizením“ (spojený s prezentací různých zabezpečovacích systémů a s nabídkou pojišťoven; 27.2.), školení o novém knihovním zákonu (včetně prováděcích vyhlášek) a 22.5. odbornou exkurzi do Moravské zemské knihovny a Mahenovy knihovny v Brně.

4. Údržba a technické zabezpečení

Největší akcí údržby v hodnoceném období byly **venkovní nátěry oken** v historickém objektu **ústředí knihovny Tomkova čp.177** a **malování pobočky Slezské Předměstí**, včetně drobných interiérových úprav.

Uzavření pojistky proti krádežím počítačové techniky si vyžádalo **rekonstrukci uzamykacích systémů v 11 budovách** za téměř 45 000,- Kč.

Podíleli jsme se na **vybudování nového sociálního zařízení při půjčovně pro děti** v ZŠ Zálabí.

Koncem roku jsme museli provést neplánovanou střední **opravu plynových kotlů** v ceně 57 000,- Kč.

Instalace dvou vysoušečů ve sklepním skladu ústřední půjčovny eliminovala plesnivění uloženého knihovního fondu.

V souvislosti s převodem státního majetku na město Hradec Králové jsme prováděli **pasportizaci budov**, které knihovna užívá; v některých případech bylo nutno provést nové zaměření, pořídit chybějící projektovou dokumentaci, posudky požární ochrany, hygienické služby apod. a získat chybějící vyjádření stavebního úřadu ke změně užívání tak, aby mohly být opraveny údaje v katastru nemovitostí.

Z úsporných důvodů **vyrábíme vlastními silami některá zařízení**, např. stoly pod počítače. K **drobnějším akcím** údržby lze počítat montáže žaluzií, menší opravy fasád, nátěry dveří, přelakování stolů v sále, úklid skladových prostor v Kuklenách a v Dolním Přímu atd.

Revize a kontroly zařízení jsou prováděny průběžně podle plánu.

Ke **zkvalitnění a rozšíření informační techniky** v knihovně sloužila instalace dalších počítačů, směřující k obměně zastaralých typů, na nichž nelze provozovat programy pracující v prostředí Windows.

Z dotace MK ČR se nám podařilo **vybavit počítačovou technikou pracoviště sloužící celému okresu**: střediskovou knihovnu a metodické oddělení; poříдили jsme též speciální scanner k revizím knihovních fondů městských a obecních knihoven.

Protože náš dosavadní knihovnický program KP-SYS pracuje v uživatelsky nepříznivém prostředí MS-DOS, neumožňuje vystavit katalogy knihovny na internetu a firma navíc zastavila jeho další vývoj, rozhodli jsme se **zakoupit nový automatizovaný knihovní systém**. Ze zadaných nabídek jsme zvolili systém **CLAVIUS/SQL**; koncem roku byla zahájena jeho implementace podle smlouvy.

	Orientační ukazatele na rok 2002	Skutečnost 2000	Skutečnost 2001	Skutečnost 2002	Plnění v %
Výpůjčky	890 000	943 102	907 214	860 042	96,6
Z toho:					
naučná lit. pro dospělé	262 000	295 592	270 065	256 949	98,1
ostatní dokumenty	38 000	19 837	37 631	40 055	105,4
literatura pro děti	190 000	218 385	199 879	180 103	94,8
z toho:					
naučná pro děti	80 000	86 002	81 848	73 578	92,0
Čtenáři	15 000	15 465	14 935	14 049	93,7
Z toho:					
dospělí	11 300	11 605	11 269	10 667	94,4
děti	3 700	3 860	3 666	3 382	91,4
Návštěvnost	-	172 610	168 126	159 730	-
Kolektivní akce	220	270	278	286	130,0
Z toho:					
lekce KIV	85	85	113	132	155,3
hudebně-výchovné pořady	70	75	78	65	92,9
besedy pro děti	55	74	69	73	132,7
besedy pro dospělé	7	12	13	10	142,9
soutěže pro děti	3	1 + 20	3	4	133,3
výstavy, bazary	-	3	2	2	-
Metodické návštěvy, konzultace,školení	120	245	282	339	282,5
Výměnné soubory (počet knih,jednotek)	9 000	9 136	9 029	9 214	102,4
Publikace a tiskové výstupy(počet titulů)	2+2	5	3+2	2+7	100+350
MVS (počet žádanek)	-	233	239	152	-

KNIHOVNÍ FOND

Příloha č.2

	Orientační ukazatele na rok 2002	Skutečnost 2000	Skutečnost 2001	Skutečnost 2002	Plnění v %
Knihovní fond celkem	610 000	604 981	615 792	624 021	-
Přírůstek	15 000	20 687	18 311	16 729	111,5
Z toho: knihy	13 725	18 700	16 190	14 731	107,3
hudebniny	350	360	492	329	94,0
AV dokumenty	925	1 627	1 629	1 669	180,4
Úbytek	10 000	6 500	7 500	8 500	85,0

Struktura knihního přírůstku v roce 2002:

Celkem 14 731

Z toho:

Naučná literatura pro dospělé 4 484 = 30,4%

Beletrie pro dospělé 6 613 = 44,9%

Literatura pro děti 3 634 = 24,7%

z toho:

naučná literatura pro děti 1 272 = 35,0%

beletrie pro děti 2 362 = 65,0%